

SANDALYENİN 4000 YILLIK ÖYKÜSÜ

Sandalye binlerce yıl önce kullanıma girdi. Sandalye tasarımı, sanılanın aksine basit değil zordur ve yanlış tasarlanan sandalyelerde oturmak rahatsız edicidir.

Sümerler Döneminde Sandalyeler Çok Sadeydi

Sandalyenin, 6500 yıl öncesine uzandığını gösteren kanıtlar var. Bilinen en eski kanıt, M.Ö. 4500 civarında kilden yapılmış bir heykelciktir. Heykelcik, dört bacaklı ve arkılığı olan bir sandalyede oturan insan figürüdür. Sandalye kullanan ilk topluluğun Sümerler olduğu; heykel, kabartma ve mühürlerde görülmektedir. Sümer sandalyelerinin bazıları tabure şeklinde bazıları ise arkalıklı ve kolludur. Sümer sandalyeleri basit ve süslemesizdir. Heykel ve kabartmalar incelendiğinde sandalyede oturanların; tanrılar, kral veya üst düzey insanlar olduğu görülür. Sümer tanrılarında biri sandalyede oturuyorsa kral ayaktadır, kral sandalyede ise diğer insanlar ayaktadır. Sandalye, krallar için taht, yöneticiler için “Makam Koltuğu” idi. Sandalye statü sembolü olduğu için halk tarafından değil üst makamlarca kullanılırdı. Mısır’da sandalye, firavun ve ailesi veya üst düzey görevlilerce kullanılırdı. Firavunların tahtı arkalıklı, kollu ve altın süslemeli olurdu. Tutankhamun’un tahtı, altından yapılmış aslan başları ve altın kaplı figürlerle doludur. Hitit krallarının tahtları basit sandalyelerdir. M.Ö. 715’te Neo Hitit krallarından biri olan Barrakib’in tahtı ise süslüdür.

Sümer kralı Gudea, sandalye formundaki tahtında (M.Ö. 2140-2124)

(Metropolitan Müzesi, New York)

Yunan, Roma ve Kıta Avrupası Sandalyeleri

Yunanistan'da M.Ö. 500-450'den kalan rölyeplerde, sandalyede oturan insan figürleri vardır. Kavisli bacakları ve arkalıkları olan Klismos adlı bu sandalyeler, üst düzey kişilerce kullanılırdı. Parthenon Tapınağı'ndaki kabartmalarda ise Yunan tanrısı Zeus, kanatlı sfenkslerle süslü bir sandalyede oturur. Roma döneminde sandalyeler, genellikle mermerden yapılırdı. Üst tabakanın sandalyeleri sfenkslerle süslenirdi. Generaller ve üst düzey politikacılar açılır kapanır ahşap sandalyeleri tercih ederdi. Bu sandalyeler genellikle fildişi süslemelerle bezenirdi, ayaklar kavisliydi ve arkalıkları olmazdı. Kıta Avrupası'nda sandalyeler Yunan ve Roma modellerinin etkisindeydi. Avrupa'da başpiskoposların makam koltukları ise kral tahtları kadar olmasa da süslemelerle bezenmiş görkemli sandalyelerdi. Ravenna Başpiskoposu Maximian'ın makam koltuğunun M.S. 500 civarında Bizans imparatoru tarafından İstanbul'da yaptırıldığı sanılıyor. Ahşap çerçeveli ve arkılığı kavisli olan makam koltuğu fildişi kabartmalarla kaplıdır. Kabartmalar, İncil'deki olayları anlatır.

**Başpiskopos Maximian'ın
İstanbul'da yapıldığı düşünülen
makam koltuğu (M.S. 500)**

Modernite Sonrasında Tasarlanan ve 50 Milyon Adet Satılan Sandalye

Galileo, 1610'da teleskobuyla gökyüzünde gördüklerini kitabında açıklayınca dünyanın gidişi değişti. Onun gördükleri, Aristo'nun yazdıklarından farklıydı. Galileo'nun teleskobu, Aydınlanma Çağı'nın yolunu açtı. Avrupa'da 17. ve 18. yüzyıllarda gelişen Aydınlanma Çağı, geçmişin varsayımlarını terk edip moderniteye geçişi sağladı. Modernite ise bireysel ve toplumsal yaşam alanlarında yenilikçiliğin ve dönüşümün önünü açtı. İnsanları aydınlatan kanaat önderleri sayesinde, yenilikçi fikirler ve teknolojik gelişmeler hızlandı. Bu dönüşüm, günlük yaşamı ve mobilyaları da etkiledi. Mobilyalar çeşitlenip ucuzlayınca halkın erişebileceği sandalyeler yapıldı. İngiltere ve Fransa'da, Lükens Ayak denilen ve günümüzde de çok kullanılan bir sandalye ayağı ortaya çıktı ve yaygınlaştı. Bu modelin benzerleri daha önce kullanılmıştı, ancak 1700'lerde yaygınlaştı. Lükens Ayak, "S" şeklindedir ve üst kısmı kalın altı incedir. Üstte dışa doğru bükülür, sonra içe döner ve en altta tekrar dışa bükülür. Bu model, zarif ve ucuz sandalyelerin yapılmasını sağladı ve dünyaya yayıldı. Hidrojen gazını keşfeden İngiliz bilim adamı Lord Cavendish de 1700'lerin sonunda Lükens ayaklı sandalye ve kanepeler yaptırmıştı. Sandalye üretiminde en önemli gelişme, 1859'da oldu ve M. Thonet adlı mobilyacı "No. 14 Sandalye" adlı modeli üretti. Thonet, su buharıyla yumuşattığı ahşapları bükerek yaptığı 6 farklı parçayla, bu zarif sandalyesini üretti. Bu sandalyeden, 1930 yılına kadar 50 milyon adet satıldı. Sultan Abdülmecit, Dolmabahçe Sarayı'na Thonet'in sandalyelerinden satın aldırmıştı. Fransız tasarımcı Le Corbusier bu sandalye için "Hiçbir zaman daha iyi, daha zarif, daha temiz işçiliği olan ve bu derece pratik bir obje tasarlanmadı" demişti.

**Thonet'in 1859-1930 arasında
50 milyon adet satılan
efsanevi No. 14 Sandalye'si**

Sandalye ve Koltuk=Tasarımı En Zor Mobilyalar

İnsanların yarıya yakını, bir tür bel ağrısı çeker. Ağrıların önemli bir kısmının nedeni kötü tasarlanmış sandalyede oturmaktır. Omurganın bel bölgesindeki 5 omur; L1, L2, L3, L4 ve L5 olarak anılır. Kötü sandalyede oturanların özellikle L4 ve L5 omurları zedelenir. Bu iki omur arasındaki diskte oluşan fitiğe, L4-L5 disk hernisi denilir. Bel ve karın kasları omurgayı korse gibi destekler ve aşırı yük binmesini önler. Kötü tasarlanmış bir sandalyede uzun süre oturmak, omur ve diskleri zedeler. Bunu önlemek için iyi tasarlanmış sandalye kullanmak, sıkça pozisyon değiştirmek ve bel bölgesi kaslarını güçlendirmek gerekir. Her insanın boyu ve sandalyede yaptığı iş farklı olduğu için herkese uygun bir sandalye tasarlanamaz. Ortalama diz yüksekliği, ortalama üst bacak uzunluğu gibi ortalama ölçülere uygun sandalye tasarımları vardır. Çalışma sandalyesi ve genel amaçlı sandalyeler farklı tasarlanır. Çalışma sandalyelerinde oturma süresi uzundur ve sandalye farklı kişilerce kullanılır. Bu nedenle çalışma sandalyelerinin; sırt yüksekliği, bel aralığı ve oturma derinliği ayarlanabilir şekilde tasarlanır. Son yıllarda fiziksel rahatlık daha çok akıllı malzemelerle sağlanıyor, sandalye ölçüleri ve açıları konusunda pek tartışma kalmadı, fiziksel ergonomi doygunluğa ulaştı. Günümüzde akıllı malzemeler ile uzun oturma rahatlığı, terlemeyi önleme, rahat yer değiştirme gibi özelliklerle konfor artırıldı.

İyi sandalyeler, yaşlıların zorlanmadan oturup kalkmalarına olanak verecek şekilde tasarlanır. En iyi sandalye, varlığını hissettirmeyen sandalyedir.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü

Tarihte bugün

4 Nisan 1969: ABD’de Dr. Denton Cooley, bir hastaya dünyanın ilk suni kalp cihazını taktı.